

VILÁG- TÖRTÉNET

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **GYÖRKÖS ATTILA**
FRANCIA–MAGYAR DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK (1499–1529)
- **BÁRÁNY ATTILA**
ROBERT WINGFIELD ANGOL KÖVET, A NÉMET-RÓMAI BIRODALOM
ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁG (1514–1515)
- **LAKATOS BÁLINT**
ANDREA DAL BURGO CSÁSZÁRI KÖVET
MAGYAR- ÉS CSEHORSZÁGI MISSZIÓJA (1521–1523)
- **MONOSTORI TIBOR**
EGER VÁRÁBÓL A NÁPOLYI KIRÁLYSÁGBA
- **SZEMLE**
BLÉNESI ÉVA, KRUPPA TAMÁS, NAGY KORNÉL, DINNYÉS PATRIK,
BALÁZS PÉTER ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

11. (43.) évfolyam 2021. 4.

TARTALOM

Követségek és szövetségek. A Magyar Királyság és a Német-római Birodalom a 16. század első felében (Péterfi Bence)	511
<i>Tanulmányok</i>	
Györkös Attila: Francia–magyar diplomáciai kapcsolatok (1499–1529)	517
Bárány Attila: Robert Wingfield angol követ, a Német-római Birodalom és a Magyar Királyság (1514–1515)	531
Lakatos Bálint: Andrea dal Burgo császári követ magyar- és csehországi missziója (1521–1523)	581
Monostori Tibor: Eger várából a Nápolyi Királyságba. Egy magyar gályarab szabadulása, szolgálatai és kérelme III. Ferdinánd császárhoz	629
<i>Szemle</i>	
Velence viharos vizeken (1499–1517) (Kruppa Tamás)	639
Bizánc és Róma uniós politikája és az örmény egyház (Nagy Kornél)	647
A történetírás a Kijevi és a Vlagyimir–szuzdali Ruszról (Dinnyés Patrik)	650
Tolerancia és intolerancia az újkori Európában (Balázs Péter)	652
Remények és veszélyek között (Blénesi Éva)	657

Jelen számunkat Péterfi Bence szerkesztette

Eger várából a Nápolyi Királyságba

Egy magyar gályarab szabadulása, szolgálatai és kérelme
III. Ferdinánd császárhoz

Egri Ferenc 1596-ban Eger ostromakor esett török fogságba, majd gályarabként az Oszmán Birodalom flottájának szolgálatába kényszerítették. Egy alkalommal a Földközi-tengeren hajózva társaival fellázadt, magukat és még számos keresztény foglyot kiszabadítva átvették az irányítást a hajójuk felett. Egri kalandjai azonban ezzel nem értek véget, ugyanis ezt követően évtizedekig a spanyol Habsburgok szolgálatában állt. Amikor 1640-ben a Magyar Királyságba hazatért, a legszűkebb bécsi kormányzati elit vette beható vizsgálat alá a messzi földről hozott iratokat, majd a korban szokásos, afféle „nyugdíjnak” tekinthető évdíjat, ellátmányt (*provision*) szavaztak meg neki.

Egri történetét korábban – levéltári források alapján – Takáts Sándor ismertette meglehetősen röviden.¹ Takáts 20. század eleji munkája – elsősorban részletgazdagsága miatt – a mai napig az oszmán rabszolga-kereskedelemről és rabtartásról szóló magyar nyelvű szakirodalom egyik legfontosabb hivatkozási pontja.² A témakörhöz kapcsolódó ismereteink az elmúlt évtizedekben jelentősen bővültek, így árnyaltabb képpel rendelkezünk olyan résztémákról, mint például a váltságdíjak beszédese vagy a szabadulás módjai.

Egri fogságba esésének és elhurcolásának, majd gályára kerülésének körülményeit nem ismerjük, gályarabságát illetően – mint azt az elkövetkezőekben látni fogjuk – egyelőre csak a mediterráneumi ténykedéséről maradtak fent adatok. Mind ez ideig az egykori Oszmán Birodalom területéről származó forrásokat sem leltünk személyéről. Az bizonyos, hogy a magyar végvári vitéz sorsa szorosan összefüggött azzal, hogy a 16. században az Oszmán Birodalom terjeszkedésével egy időben a földközi- és fekete-tengeri oszmán hajóhad is mind nagyobb keresletet támasztott rabokra.³

* A szerző a Szent Korona „Lendület” Kutatócsoport tagja (1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4., Monostori. Tibor@abtk.hu).

¹ Takáts, 1915. 205.

² Újabbán lásd: Fodor, 1996. 133–144.; Pálffy, 1997. 5–78.; Dávid–Fodor, 2007.

³ Fodor, 1996. 135.

A Takáts által megadott levéltári jelzet⁴ alapján sikeresen azonosítottuk a jelenlegi őrzési helyet.⁵ A fellelt akta négy dokumentumot foglal magában. Az első 1640. március 19-én kelt és az Udvari Kamara előterjesztését tartalmazza: az idős Egri Ferencnek *provision* megadása iránti kérelméről és annak 60 forintban történő megítéléséről értesülünk. Található ehhez kapcsolódóan még egy 1640. március 17-i feljegyzés is a titkos tanácsi audienciáról. A második, dátum nélküli irat Pálffy Pálnak, a Magyar Kamara elnökének ugyanezen ügyben kelt memoriáléja.⁶ A következő III. Fülöp spanyol király (1598–1621) 1599. június 12-én Barcelonában kiadott utasításának (*despacho real*) másolata arról, hogy Egri Ferencet a Nápolyi Királyságban három *escudo* havi fizetség illeti meg. Az utolsóban a magyar vitéz olasz nyelven íródott, III. Ferdinánd német-római császárnak (1637–1657) címzett folyamodványa (benne pályafutása rövid foglalatával, „önéletrajzával”) olvasható, amelyet az Udvari Kamara 1640. március 2-án tett át Pálffy Pálhoz.⁷ Az utóbbi két dokumentumot tanulmányunk végén függelékben közöljük.

Szabadulás a gályarabságból

A források legnagyobb része a szabadulás körülményeiről szól. Az eseménnyel kapcsolatban forráskritikai okokból szó szerint idézzük Takáts vonatkozó sorait, aminek historiográfiai szempontból is lesz jelentősége, amikor tanulmányunk zárásaként röviden bemutatjuk, hogy miként jelent meg Egri Ferenc története a 20. századi magyar sajtóban: „A szökések között a legnagyobb csodálatot Egri Ferencz esete keltette. Egri uram egri vitéz volt s török rabságba esvén, éveken át mint evezős gályarab szenvedett. Mivel a hajón több magyar rab is volt, Egri ezekkel összeesküdvén, egy éjjel a törököket lefegyverezte és megkötözte. Aztán a gályát ő maga Siciliába vezette, s ott a hatvankét török rabot a messinai vice-királynak átadta. Jó ideig aztán a spanyol udvarban éldegélt, de vén korára hazajött Magyarországra s magával hozta a tetteit bizonyító írásokat is.”⁸

Egri szabadulása 1599 tavaszának elején történhetett, a nagy földrajzi távolságok és az ügyintézés lassúsága miatt nehezen elképzelhető, hogy a spanyol király június közepén kelt iratát ne előzte volna meg több hónapig tartó híráramlás, jóllehet a döntéshozatal előkészítése rutinszerűvé vált az efféle ügyekben.⁹ III. Fülöp

4 „K. p. ltr. Hung. 1599. Folyamodása a hozzácsatolt spanyol és olasz bizonyítványokkal.” Takáts, 1915. 205.

5 ÖStA FHKA AHK HFU Akten, r. Nr. 161, Konv. 1640. március, fol. 101–110. Az azonosítás a Bécsi Magyar Levéltári Kirendeltség online elérhető segédletei, illetve Oross András levéltári delegátus segítségével történt, aki fogadja ezúton is hálás köszönetemet!

6 Az ügy nyomon követhető az Udvari Kamara központi segédkönyveiben (indexek és lajstromkönyvek) is, az 1640. évre. ÖStA FHKA AHK HFÖ Bücher, 774 (Prokoll Expedit 1640), fol. 223r, 288r, illetve uo., 776 (Protokoll Registratur 1640), fol. 118r.

7 Az iratok lelőhelye sorrendben: ÖStA FHKA AHK HFU Akten 379 [alt r. Nr. 161], Konv. März 1640, fol. 101r–102v (német), 103v (latin), 105r (spanyol), 107r–108v (olasz).

8 Takáts, 1915. 205.

9 Lásd a hasonló esetek óriási számát: Sandoval Parra, 2013.

– bizonyosan hiteles¹⁰ – iratából egyértelmű, hogy nem Egri volt az események főszereplője, de ő ezt nem is állította. A barcelonai irat alapján bizonyos „Missigrádi István kapitány” vezette a felkelést, aki szintén magyar lehetett,¹¹ és akit Egri segített. Neki ugyanazon a napon – legalábbis egy Spanyolországban őrzött irat tanúsága szerint – Egri Ferencénél kétszer nagyobb fizetést szavaztak meg.¹² A spanyol Habsburg államgépezet ekkoriban nagy számban folyósított magyaroknak, görögöknek, albánoknak, ciprusiaknak vagy épp keresztényé lett „törököknek” hasonló havi „fizetést” (*ventaja*). A spanyolországi iratokban Egri Ferencen kívül több magyar is feltűnik.¹³

Visszatérve Egri megmenekülésére: a kis méretű, gyors evezős gálya (*galeota*) gazdája a „mitilíni alkirály”, valószínűleg a Midilli (ismertebb keresztény nevén Leszbosz szigeti) szandzsák bégje volt a Szigetvilág vilájetben.¹⁴ A dokumentum nem fogalmaz teljesen egyértelműen, de maga a bég és az egyik fia is a hajón tartózkodhatott, előbbit megölték, utóbbit pedig fogságba ejtették. A források alapján nem igazolható és nem is életszerű Takáts megjegyzése, miszerint Egri kizárólag a hajón található többi magyar rabbal fogott össze, miként az sem, hogy egy éjjel ez a kis csapat a törököket lefegyverezte és megkötözte. A barcelonai irat alapján a „felkelés” (*levantamiento*) során több mint hatvan törököt öltek meg és húszat foglyul ejtettek.¹⁵ Takáts hatvankét fogolyról ír, ebben az esetben valószínűleg összekeveredett a hatvanas szám és Egri életkora 1640-ben, amiről a vitéz külön említést tesz (72 év).

Az iratokból felsejlik előttünk a Spanyol Monarchia kora újkori összetett államának itáliai szervezete. A hajót ugyanis a lázadók a messinai alkirálynak, azaz a Szicíliai Királyságot kormányzó arisztokratának¹⁶ adták át. Egri később a Nápolyi Királyság földközi-tengeri flottájának alkalmazásába került.¹⁷ Az iratok alapján az nem igazolható, hogy Egri, noha a spanyol uralkodó szolgálatába lépett, valaha eljutott hosszabb időre Hispániába. Ettől függetlenül könnyen elképzelhető, hogy több évtizedes szolgálata során partra szállt Ibériában. Így tehát a „jó ideig aztán a spanyol udvarban éldegélt” megállapítás Takáts részéről a mesélő fantáziájának eredménye. Ha így lett volna, azt Egri bizonyosan megemlégette volna életrajzában.

Egri Ferencről szinte semmit nem tudunk az 1599 és a Magyar Királyságba történő visszatérése, vagyis az 1640 közötti időszakban. Ha előléptetés vagy nagyobb haditett fűződött volna a nevéhez, azt megemlégette volna a folyamodványába

10 A madridi Nemzeti Történeti Levéltárban (*Archivo Histórico Nacional*) őriznek egy ugyanaznap kelt iratot ugyanebben a tárgyban: Sandoval Parra, 2013. 197–198. 233. jegyz.

11 Sandoval Parra Missigrádit magyar kapitányként azonosítja, viszont Egri Ferencet ugyanott albánként említi. Uo.

12 Uo.

13 Egri Ferencel egy időben kapott azonos összegű juttatást az „albán” és spanyolosan írt Mateo Sala, Jorge Levay(!), Jorge Chauarin, Juan Sierra, Giuseppe Montanes. A magyar György és János („Jorge” és „Juan”) 1601. december 31-én kapott havi 6 escudót.

14 A bég személyének azonosítása még várat magára. Az Égei-tenger szigeteket magában foglaló Szigetvilág vilájetet I. Szülejmán hozta létre 1534-ben. Schmidt, 2017. 94. 378. jegyz.

15 „...matar más de sesenta turcos y rendir otros veinte...” A forrás teljes szövegét lásd az 1. sz. függelékben!

16 Bernardino de Cárdenas y Portugal (1533–1601), Maqueda hercege, 1598 és 1601 között szicíliai alkirály.

17 Az alkirályt ekkor Fernando Ruiz de Castro Andrade y Portugalnak (1548–1601), Lemos grófjának hívták. 1599 és 1601 között töltötte be a posztot.

szótt, negyvenöt esztendő felülről „életrajzában”, annak felét azonban a gályarabságból való szabadulásának története teszi ki.

Egri Ferenc a bécsi figyelem középpontjában

Az agg Egri ügyét 1640-ben III. Ferdinánd titkos és kamarai tanácsosai tekintették át. Igazat adhatunk Takátsnak abban, hogy ügye óriási érdeklődést keltett Bécsben. Egri életútja közép-európai szemmel rendkívülinek számított, és érthetően az egyik legnagyobb visszhangot váltotta ki. Szökések, messzi földön teljesített hosszú szolgálatok és hazatérések nagy számban fordultak elő, ám mindezen tényezők egyetlen ember történetébe sűrűsödve különlegessé tették személyét és figyelemre méltóvá kérelmét a bécsi politikusok szemében. Ezzel is magyarázható, hogy 1640 márciusában „in audientia Viennae” az Udvari Kamara tagjai mellett a császár főudvarmesterén és a Titkos Tanács elnökén, Trauttmansdorff grófon kívül három másik titkos tanácsos is részt vett: Vilém Slavata cseh főkancellár, a szintén csehországi Jaroslav Bořita z Martinic gróf és Franz Christoph von Khevenhüller gróf.

Slavata és Martinic megjelenésében szerepet játszhatott, hogy mindketten a bécsi „spanyol párt”¹⁸ tagjai közé tartoztak, egyaránt elszenvetői voltak az 1618-ban történt prágai defenestrációnak, amellyel kezdetét vette a harmincéves háború (1618–1648). A titkos tanácsosok életük végéig nem felejthették el, hogy a Spanyol Monarchia néhány tízezer fős, a Német-római Birodalom magterületein betett németalföldi, nápolyi és milánói csapatai és a több millió forintos madridi hadisegély nélkül Csehország esetlegesen nem maradt volna Habsburg- és – tegyük hozzá – katolikus kézen. A neves történetírónak és a császár korábbi madridi rendes követének, Khevenhüllernek a kihallgatáson való jelenléte minden bizonnyal annak tudható be, hogy ő töltötte be az ügyben valószínűleg külön megkeresett császárné udvarmesteri tisztségét. Mária Anna IV. Fülöp spanyol uralkodó (1621–1665) hozzá nagyon közel álló nővére volt. Nem véletlen tehát, hogy Egri olasz nyelvű kérelmében külön, hangsúlyosan megemlíti, hogy a császárné apját és testvérét (III., valamint IV. Fülöpöt) szolgálta.¹⁹ Tette ezt azért, mert vagy pontosan tisztában volt a rokoni kapcsolatokkal, vagy felhívták rá a figyelmét, s nem utolsósorban így remélhette ügye gyorsabb és kedvezőbb elbírálását.

Valószínűsítjük, hogy a bécsi udvarban tartózkodó itáliai és spanyol diplomata, politikusok is áttekintették, egyben az Udvari Kamara számára hitelesítették Egri iratait. Azt bizonyosan tudjuk, hogy 1640 márciusában két veterán spanyol államtanácsos-diplomata és egy szintén hispán jogtanácsos tartózkodott Bécsben.²⁰ Ha a császárnak és tanácsosainak kétségei támadtak volna az életút részleteivel kapcsolatban, a spanyolok állásfoglalására bizton számíthattak volna.

18 A császári udvarban működő „spanyol pártra” újabban: González Cuerva – Tercero Casado, 2017. 155–175.; Tercero Casado, 2015. 54–66.

19 „...servito il padre e fratello della Maesta della Imperatrice...” A forrás teljes szövegét lásd a 2. sz. függékben!

20 Monostori, 2019. passim.

A néhány iratból mindenesetre olyan történet bontakozik ki előttünk, amely rávilágít: a 16–17. században a két önálló Habsburg államalakulat (a spanyol Habsburg világbirodalom és a közép-európai Habsburg Monarchia) stratégiai politikai szövetsége nagyon erős, határokon, nemzedékeken és érdekeken átívelő kapcsolatot jelentett.

Epilógus: Egri Ferenc története a magyar sajtóban

Takáts műveinek népszerűségére jellemző, hogy a magyar vitéz története regényes, fikatív elemekkel kibővíve két esetben is felbukkant a magyar nyelvű sajtóban. A *Prágai Magyar Hírlap* 1926. június 13-i, vasárnapi számában egy történelmi kisnovella jelent meg Alapi Gyula levéltáros, múzeumigazgató és politikus tollából *A magyar gályarab* címmel. A regényes történetben bizonyos Egri Ferenc és füleki Bese Tamás magyar gályarabok sokadmagukkal, válogatott szenvedések közepette Kréta szigete felé vették az irányt. Miután kikötöttek, egy görög pap, akit a fedélzetre engedtek, és beszélt magyarul is, egy tárgyat dugott Egri Ferenc kezébe, hősünk azonban „Csak estefelé merészkedett kibontani a kis csomagot, mikor társa is elaludt. Egy ráspoly volt benne. A szabadulás.” A szerszámnak köszönhetően Egri terveket kezdett szőni: „Éjfél körül még álom sem szállott szemére, ott hanykolódott a fapadon és láncainak csörgése árulta el, hogy ébren van. Nem sokáig csörögtek már, gondolta magában...”

Alapi cikkében négy magyar fogott össze, akik a Konstantinápolyba visszafelé tartó hajón egy óriási viharban lefegyverezték őreiket, majd a teljes legénységet. Egri a szicíliai Messina városába irányította a hajót, ahol az ottani alkirálynak beszámolt hatvankét török túsul ejtéséről és kétszáz keresztény kiszabadításáról. Ezután a spanyol király küldött futárt a világhírűvé lett magyar vitézért. A madridi udvarban Egrinek „fényes volt az élet és gondtalan sorsa, de a Mátra zöld lomberdői mégis hiányoztak a pálma, a narancserdők közepette”. Éppen ezért pecsétes írást kért, hazatért, és már Bécsben a magyar királyhoz fordult kegyért, s „ez az írás megmaradott az olasz és a spanyol iratokkal egyetemben (...), az urnak 1599. esztendejéből, mint nagy és jeles vitéznek, aki a magyar nevet dicsőséggel hordozta meg idegen országokban”.²¹

Tanulmányunk fenti részeiből kiderül, hogy Alapi vélhetően nem olvasta az iratokat, Takáts rövid összegzését vette alapul, és írásában szinte minden fikció. Ugyanez mondható el a lokálpatrióta Kapor Elemér író, költő és újságíró cikkéről, amely fél évszázaddal később jelent meg a *Heves Megyei Népújság* 1976. február 17-i számában, *Egy évszázad leghíresebb szökése. Hogyan jutott Egri Ferenc a spanyol király udvarába* címmel. „Ma már senki sem emlegeti, pedig ott a helye a fényességes egri nevek között” – állítja, és Kapor írásának túlnyomó része (Alapiéhoz hasonlóan) az újságírói képzelet szüleménye. Alapival ellentétben említi Takáts nevét. Elbeszélésében Egri harmincadmagával portyázott az egri végvidéken, ami-

²¹ Alapi, 1926. 8–9.

kor fogságba esett. Nála nem szerepel a szabadulást jelentő ráspoly, ellentétben a hatvankét tagú török őrséggel, amelyet lefegyvereztek. Új elemként jelenik meg, hogy a spanyol uralkodó – tévesen: II. Fülöp – „igen nagy figyelemmel fogadta” Egrit. A szerző a visszafogottan, de leplezetlenül a Habsburgokat kritizáló írásában szóvá teszi, hogy az iratokból nem derül ki, vajon kapott-e Egri anyagi támogatást a császártól és magyar királytól. Ezzel Kapor is leleplezi magát, hiszen a dokumentumok éppen az évjáradékkal kapcsolatban keletkeztek. Alapi és Kapor is átvette Takáts írásából a hatvankét elfogott török történetét, noha a forrásokban, mint említettük, „hatvannál több” szerepel, akiket egyébként nem elfogtak, hanem megöltek.²²

1640-ben Egrinek az volt a jól felfogott érdeke, hogy életútjáról minél hitelesebb és tárgyilagosabb képet fessen, csak ily módon reménykedhetett kérvénye pozitív elbírálásában. A dualizmus, majd a két világháború közötti Magyarország, végül a szocializmus korának történetírása és újságírása történeti hőst próbált faragni belőle. Külön tanulmányt érdemelne, hogy hol, mikor, milyen narratívák és milyen aktuálpolitikai szempontok miatt vált érdekessé a személye az 1910-es, az 1920-as és az 1970-es években. Noha egri kiadványok a 21. században is megemlékeznek, a hőssé avatási kísérlet meglehetősen sikertelennek bizonyult, mivel emléke szinte nyomtalanul eltűnt.

Függelék

1.

Uralkodói utasítás (*despacho real*) Lemos grófjához, nápolyi alkirályhoz az Egri Ferencnek kiutalandó havi 3 *escudo* járadék ügyében

ÖStA FHKA AHK HFU Akten 379 [alt r. Nr. 161], Konv. März 1640, fol. 105r (papír, korabeli másolat)

III. Fülöp spanyol király Egri Ferenc érdemeire való tekintettel utasítja az alkirályt, hogy az irat bemutatásának napjától mindaddig, amíg a nápolyi flottában szolgál, utaljanak és fizessenek Egri Ferenc részére 3 escudo havi járandóságot. Missigrádi István kapitány vezetésével a Midilli (Leszboszi) szandzsák bégjének evezőshajóján fellázdak, megöltek több mint hatvan törököt és húszat fogságba ejtettek, kiszabadították a keresztényeket, majd Szicíliába szállították őket a bég egyik fiával együtt. Missigrádi megölte a béget.

²² Kapor, 1976. 5.

El Rey

Illustrísimo conde de Lemos,²³ primo,²⁴

Por quanto teniendo consideración a lo que Francisco Egri se señaló en el levantamiento de la galeota de Maltrapillo, virrey de Metelín,²⁵ ayudando y favoreciendo al capitán Esteban Missigradi²⁶ que fue autor y cabeza de él y el que le mató, para que de aquel hecho se sacase tanto fruto como fue matar más de sesenta turcos y rendir otros veinte con la galeota, y traerlos con ella al mi reino de Sicilia como lo hicieron, y a un hijo del dicho Maltrapillo, dando libertad a los cristianos que en ella había, he tenido por bien hacerle merced, como por la presente se la hago de tres escudos de ventaja al mes en las galeras de ese nuestro reino.

Yo os encargo y mando [que] proveáis y deis orden que desde el día de la presentación de esta en adelante todo el tiempo que el dicho Francisco Egri sirviere y residiere en las galeras se le libren y paguen los dichos tres escudos de ventaja, a los tiempos y de la manera que se pagare la demás gente de ellas que así procede de mi voluntad.

De Barcelona, a doce de junio de 1599.

Yo, el Rey
Francisco de Idiáquez²⁷

2.

Egri Ferenc folyamodványa III. Ferdinánd német-római császárhoz
a Magyar Udvari Kamarától szolgálatai fejében kérelmezett járadék ügyében

ÖStA FHKA AHK HFU Akten 379 [alt r. Nr. 161], Konv. März 1640, fol. 107r–108v
(olasz, eredeti)

*Egri Ferenc felidézi élete állomásait: Eger 1596. évi elvesztésétől a török fogságba és gályára kerülésén át kiszabadulásáig. A midilli (leszboszi) bég hajóján a bég több mint hatvan emberét ölték meg, majd Szicíliába menekültek, ahol átadták a gályát a messinai alkirálynak, felszabadítva a keresztényeket. Ezután a spanyol király a nápolyi gályákra helyezte át, havi 3 escudo járandósággal. Harminc évig szolgált, majd engedélyt kapott, hogy visszatérjen Magyarországra. Időskorára a dinasztianak nyújtott szolgálatai elismeréseként évi járandóságot kér a császártól a pozsonyi kamarán keresztül.*²⁸

23 Fernando Ruiz de Castro Andrade y Portugal (1548–1601), Lemos grófja, 1599 és 1601 között nápolyi alkirály.

24 A spanyol *grandok* megszólítása.

25 A spanyol nyelven „Maltrapilló”-nak hívott béget (jellegzetes mediterrán szóhasználat: alkirály) nem tudtuk azonosítani. „Metelín”-en a Midilli (Leszboszi) szandzsákat értették.

26 Személyére lásd fentebb! Elképzelhető, hogy a Missigrád névalak mögött Visegrád (Pilis m.) kell látnunk, amely település egykoron ismert volt Misegrád formában is. Erre lásd például: Sági, 1913. 417. Vö. A. Kövesi, 1971. 42.

27 Az Itáliai Tanács (*Consejo de Italia*) titkára.

28 A forrás átírásában nyújtott segítségéért Kuffart Hajnalkának tartozom köszönettel.

Sacra Maesta

Io, Franceso Egri, ungaro ritrovandomi in servito della Casa de Austria nella battaglia et perdita della cita di Agria²⁹ casco in poter di Turchi ed alquanti miei compagni e posti a vogar il remo sopra la galeotta del vicere de Metelin³⁰ dove per spatio de anni quattro sostinesimo detta fatica: un giorno de comun concordia amazando il nostro infidele padrone ed piu di 60 de sua gente fugemo al porto di Sicilia portando altri venti ed noi altri: donando detta galeotta al vicere di Messina³¹ et dando liberta a tutti li christiani dove la bona memoria della Maesta del Re di Spagna³² per il nostro valore ne promovio sopra le galere di Napoli ed tre scudi di avantagio³³ senza la piazza ordinaria, ho servito il padre e fratello della Maesta della Imperatrice³⁴ trenta anni dopoi ed miei licenze sono venuto in Ungaria ma adesso essendo de eta di anni sitanta due me giudico no esser abile al detto servito per tanto suplico la Maesta Sua volersi digniare nella mia vechiezza socorame de uno agiuto de costa per la Camera di Posonia³⁵ essendo stato sempre fedele alla Casa di Austria³⁶ et il tutto lo recevero a gratia della Maesta Sua ut Deus.

[A hátoldalon:] Alla Sacra Cesarea Maesta Clementissimo humilissima supplica di Francesco Egri ungaro.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelye

ÖStA = Österreichisches Staatsarchiv, Bécs,
 FHKA AHK = Finanz- und Hofkammerarchiv, Alte Hofkammer,
 HFÖ = Hoffinanz Österreich
 HFU = Hoffinanz Ungarn

2. Kiadott források és szakirodalom

Alapi

1926 Alapi Gyula: A magyar gályarab. In: *Prágai Magyar Hírlap*, 5. (1926) 133. [1171.] sz. (június 13.) 8–9.

Dávid–Fodor

2007 *Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth and Early Eighteenth Centuries)*. Eds.: Dávid, Géza – Fodor, Pál. Leiden, 2007.

29 Eger várának ostroma és török általi bevétele (1596 ősze).

30 Lásd a 25. jegyzetet!

31 Lásd a 16. jegyzetet!

32 III. Fülöp spanyol király (1598–1621).

33 A spanyol *ventaja* olasz fordítása.

34 Mária Anna német-római császárné és magyar királyné, IV. Fülöp testvére. A „padre” itt III. Fülöpre, a „fratello” IV. Fülöpre vonatkozik.

35 A Pozsonyban székelő Magyar Kamara.

36 Az „Ausztriai Ház” kifejezés a korban a dinasztia egészét, nem csak a közép-európai ágat jelentette.

Fodor

1996 Fodor Pál: Adatok a magyarországi török rabszedésről. In: *Hadtörténeti Közlemények*, 109. (1996) 4. sz. 133–144.

González Cuerva – Tercero Casado

2017 González Cuerva, Rubén – Tercero Casado, Luis: The Imperial Court during the Thirty Years War: A Battleground for Factions? In: *Factional Struggles. Divided Elites in European Cities & Courts (1400–1750)*. Ed.: Caesar, Mathieu. Leiden, 2017. 155–175.

Kapor

1976 Kapor Elemér: Egy évszázad leghíresebb szökése. Hogyan jutott Egri Ferenc a spanyol király udvarába. In: *Heves Megyei Népszerűség*, 27. (1976) 40. sz. (február 17.) 5.

A. Kövesi

1971 A. Kövesi Magda: A magyar birtokos személyragozási rendszer kialakulásának kronológiájához. In: *Magyar Nyelv*, 67. (1971) 35–46.

Monostori

2019 Monostori, Tibor: *Diego Saavedra Fajardo and the Myth of Ingenious Habsburg Diplomacy. A New Political Biography and Sourcebook (1637–1646)*. A Coruña, 2019.

Pálffy

1997 Pálffy Géza: A rabkereskedelem és rabtartás gyakorlata és szokásai a XVI–XVII. századi török-magyar határ mentén. In: *Fons*, 4. (1997) 1. sz. 5–78.

Sági

1913 Sági István: Misegrád. In: *Magyar Nyelv*, 9. (1913) 417.

Sandoval Parra

2013 Sandoval Parra, Victoria: *Manera de galardón. Merced pecuniaria y extranjería en el siglo XVII*. [Diss.] Murcia, 2013. [Kiadása: Madrid, 2014.]

Schmidt

2017 Schmidt Anikó: „A legjobb alkalom, mit a századok láttak.” *Az Oszmán Birodalom a ciprusi hadjárat idején (1570–1573)*. [Doktori disszertáció, ELTE.] Bp., 2017.

Takáts

1915 Takáts Sándor: A török és a magyar raboskodás. In: Takáts Sándor: *Rajzok a török világból*. I–III. köt. Bp., 1915–1917. I. köt. 160–303.

Tercero Casado

2015 Tercero Casado, Luis: A Fluctuating Ascendancy: The “Spanish Party” at the Imperial Court of Vienna (1631–1659). In: *Librosdelacorte.es. Monográfico*, 7. (2015) 2. sz. 54–66. DOI: <https://doi.org/10.15366/ldc2015.7.m2>.

TIBOR MONOSTORI

FROM THE CASTLE OF EGER TO THE KINGDOM OF NAPLES

THE RELEASE AND SERVICES OF A HUNGARIAN GALLEY SLAVE AND HIS PETITION TO THE EMPEROR FERDINAND III

Ferenc (Francisco) Egri was captured in 1596 and became a galley slave in the Ottoman Empire. He and his companions, under the leadership of István Missigrádi (or Vissigrádi or Visegrádi, a person yet to be identified) took control of their ship in the Mediterranean, owned by the sanjak-bey of Midilli (Lesbos), part of the Eyalet of the Archipelago. Sixty people of the sanjak-bey were killed and the rescuers released a number of Christian prisoners. Egri then served in Spanish

Habsburg service for several decades in the navy of the Kingdom of Naples. He received a yearly payment, granted by Philip III, king of Spain. When he returned home in 1640, he requested a yearly pension from Emperor Ferdinand III. Several privy counsellors, including the president of the Privy Council, the count of Trauttmansdorff examined in Vienna the documents and the information Egri had provided, before the Emperor granted him the favor, via the Hungarian Chamber in Pozsony (Pressburg, Posonium). The story, with multiple fictional elements, reappeared two times in Hungarian popular journals in the 20th century. The paper includes the edition of two documents: the despacho real of Philip III about the yearly payment and a very short biography, probably written by Egri himself.

CONTENTS

Diplomatic Missions and Alliances: The Kingdom of Hungary and the Holy Roman Empire in the First Half of the Sixteenth Century (Bence Péterfi)	511

Studies

Attila Györkös: French–Hungarian Diplomatic Relations (1499–1529)	517
Attila Bárány: Sir Robert Wingfield, Resident Ambassador of Tudor England, the Holy Roman Empire and Hungary (1514–1515)	531
Bálint Lakatos: The Hungarian–Bohemian Mission of an Imperial Ambassador, Andrea dal Burgo (1521–1523)	581
Tibor Monostori: From the Castle of Eger to the Kingdom of Naples: The Release and Services of a Hungarian Galley Slave and His Petition to the Emperor Ferdinand III	629

Book Reviews

Venice on Stormy Waters (1499–1517) (Tamás Kruppa)	639
Armenian Religious Identity and the Churches of Constantinople and Rome (Kornél Nagy)	647
Historiography on the Rus of Kiev and Vladimir–Suzdal (Patrik Dinnyés)	650
Topographies of Tolerance and Intolerance (Péter Balázs)	652
Between Hopes and Dangers (Éva Blénesi)	657

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutató Hálózat